

Maskrosen väcker känslor.

Vem har inte njtit av försommarens smörgula fält av blommande maskrosor. Kommer man riktigt nära ser man också skönheten i de vackra blomkorgarna. Man kan också på nära håll känna den svaga honungsdoften och kanske stöta på någon nektarsugen insekt om man besökt blomman på förmiddagen (nektarproduktionen slutar mitt på dagen). Människan har i gångna tider haft ett mycket gott förhållande till maskrosen och dess äldre latinska namn, *Taraxacum officinale* antyder att den är listad som en växt som skall finnas tillgänglig i "officinen", dvs apotekslokalen. Maskrosor är rika på A- och C-vitaminer och har urindrivande effekt. I äldre handböcker finner vi också information om maskrosens användning i folkförsörjningen bl.a. som sallad och kaffesurrogat.

Vi får heller inte glömma maskrosen som en viktig växt inom biodlingen, av vissa forskare, tex. dansken Orla Svendsen, utsedd som vår viktigaste biväxt. Maskrosen ger riklig mängd av både nektar och pollen och stärker samhället under en för samhället viktig tidpunkt. Det märkliga är att maskrosen, som är så viktig för bina inte tycks ha något behov av binas besök och pollinering för sin spridning (se nedan).

Maskrosen har också glatt både barn och vuxna

Maskrosen är kanske den blomma som i Sveriges avlånga land begåvats med flest namn.

som vid fest under blomningstid bundit kransar att sätta kring sitt hår. Som barn har man ock-

så säkert gjort visselpipor av maskrosens ihåliga stjälkar och lyckats få fram dess speciella flöjtton. Då maskrosen har en stor benägenhet att föröka sig vegetativt, dvs med frö utan föregående pollinering och befruktning, och bilda grupper med samma genetiska uppsättning men med särdrag mellan grupperna, har maskrosläktet numera delats upp i 14 sektioner med mer än 900 s.k. apomiktiska arter (samma gener och vegetativ förökning). Dessa "apomiktiska småarter" har fått sina egna latinska namn varför "officinale" i det latinska namnet nu fallit bort.

Genom sin vanlighet och förmåga att växa nästan överallt har maskrosen också hittat sin väg in i våra trädgårdar och här möts den av redskap för effektiv utrotning och betraktas som ett "ogräs" som skall bort till varje pris. Men som alla vet vi är det lättare sagt än gjort och den kan till och med ta sig upp genom asfalt. Maskrosen har därför blivit symbol (maskrosbarn) för livskraft och envishet för dem som tar sig ur tuffa förhållanden.

Hur fick då maskrosen sitt namn som idag, med den underton som "mask" ger, skulle kunna uppfattas som ett uttryck för dess mindre uppskattning i våra trädgårdar?

Maskrosnamnets föregångare har en dokumenterad 500-årig historia och dess senmedeltida namn presthekroner går tillbaka till slutet av 1600-talet. Fram till mitten av 1900-talet finns över 100 belagda namn, lärda och folkliga, på växten och den är en av de vilda växter som inspirerat till flest namngivningar och därmed en växt med starka relationer till människan. Här har säkert bladform, blomfäste, blomfärg, mjölksaft, medicinsk användning mm tjänstgjort som inspirationskällor. Namnet maskros dyker för första gången upp i tryck 1802 (Palmstruchs; Svensk botanik) och anges i tredje upplagan av Liljeblads flora (1816) härröra från Östergötland. Inte sällan innehåller maskrosens blommor små skalbaggar och namngivningen kan sannolikt härledas till "mask" som i dialekter betyder "småkryp" samt "ros" som är ett gammalt ord för "blomma".

Fram till Linnés publicering av Flora svecica (1755) fanns 20 svenska maskrosnamn men Linné, som gav växten det latinska namnet *Leontodon Taraxacum*, anger inget rikstäckande svenskt namn men väl fyra lokala namn på växten: kopiss (Västergötland), smörblomma (Österbotten), skallnacke (Östergötland) och monkhuvud (Dalsland). Under 1800-talet kom

Maskrosens arkitektoniskt uppbyggda "fröboll" är beundransvärd vacker.

striden om växtens namn att stå mellan orden maskros och smörblomma/smörblomster.

I Hartmans flora (10:e upplagan, 1870) anges "smörblomster" som enda svenska namn men 1879 i den 11:e upplagan har namnet fått ge vika för "maskros". I Krok & Almquists flora (som kom att bli den ledande floran fram till idag), såväl 1883 som 1885, benämns växten för smörblomma med tillägget: "Benämnes ofta maskros". I senare upplagor svänger man till benämningen maskros med tillägget: "Benämnes stund. Smörblomma". Krok & Almquist hade lutat sig mot den store auktoriteten Elias Fries som hade förordat namnet smörblomma i stället för maskros och samtidigt förespråkade det gammalnordiska fina namnet solöga till det som idag är smörblommor.

Osäker på om en namnändring från maskros till smörblomma hade ändrat nutidsmänniskans inställning till denna vackra växt som Bo Setterlind beskriver så fint i sin dikt Maskrosen: "Maskrosen kommer med våren, förebyggande en invasion. Från vilken planet kommer våren? Maskrosen skiftar mellan måne och sol. Plötsligt står hon i gräset och skrattar åt allt som gror. Hon är inte rädd dunbolls månsilverfrö, som landat på Jorden med fallskärm och vuxit till solars mor".

Gunnar Andersson